

Spirit of Bosnia / Duh Bosne

An International, Interdisciplinary, Bilingual, Online Journal
Međunarodni, interdisciplinarni, dvojezični, online časopis

SVJEDOK GENOCIDA: MORAM REĆI DA SE SUPROTSTAVIM ZABORAVU

Danas je 9. juli. Na današnji dan prije tačno 20 godina, imala sam nepunih devet godina koje simbolizira i ovih devet cjetova Srebrenice na mojoj odjeći danas. Preživjela sam GENOCID. JEDNOM se biva DIJETE, a ja NIKADA nisam i neću SAZNATI šta je bezbrižno DJETINJSTVO. Jer uništeno je prije nego što je i počelo, i to ne bilo čim, već GENOCIDOM!!! U ratu sam završila tri razreda osnovne škole kojih se ni ne sjećam. Da, ne sjećam se kako sam naučila čitati, pisati, brojati...jedino čega se sjećam jest da sam imala samo jednu svesku. Pošto mi je ona bila za sve predmete, u školi bi pisala u nju, kad dođem kući naučila zapisano, a zatim sve brisala da bih imala gdje pisati drugi dan. Oteto mi je djetinstvo, sloboda, toplo majčino krilo, očeva prisutnost i dom! Sve je nestalo i nastala je borba za život.

11. juli 1995. godine. Utorak. Tog dana grad se gušio u strahu, jer zlo je bilo na pragu Srebrenice. Krvavo i Sumanuto. Zlo je pobijedilo dobrotu - Mržnja je pobijedila ljubav, a Smrt je pobijedila život. Zulum je osjetilo i malo i veliko, rođeno i nerođeno! Moj grad je postao LOGOR! S hiljadama sugrađana gledala sam smrti u oči! Nismo znali hoćemo li preživjeti, jer nismo imali pravo na život! Srebrenica u JULU nije imala pravo na život! Bila je osuđena na GENOCID.

Malo pamtim TAJ dan kada smo iz stana krenuli prema Potočarima. Od samog jutra su granate padale! Babo je došao iz borbe i ponovo se pakovao. Svi su se čudno ponašali, krlili suze i poglede. Bližio se rastanak. Neki se od tad više nikada nisu vidjeli. I nikada neće!!

Neko je glasno rekao - Ušli su u Srebrenicu, svi moramo prema Potočarima!!! U haustoru je nastala vriska! Mama je spremila bracu i mene, a babo je već bio na izlaznim vratima. Čudno nas je grlio i ljubio, čini mi se kao nikada do tad. ZNAM da se bojao da nas više neće vidjeti! Brzo se okrenuo i otišao.

Mama je uplašena- ali hrabra, gonjena strahom, sa 34 godine života i dvoje male djece stavila „glavu u torbu“ i krenula putem spasa! Stigli smo već u opkoljene Potočare, a onda iz mase se pojavila ona i kroz suze rekla: “Sad sam vam sreća babo rekao mi je : “Posellami moje ako ih negdje vidiš. Izljubi mi djecu. Reci im da se ne brinu. ” I otišao.”” Zauvijek će u ušima odzvanjati riječi koje nam je tad babo uputio preko jedne od herona majki Srebrenice, Munire Subašić.

Masa izbezumljenih žena, djece, staraca...je neprestalno punila LOGOR Potočare. Tu

smo prenoćili dvije noći. Prvu noć je mama vidjela kako odvođe muškarce, žene, dječake... Noć su ispunili bolni jauci majki, plač djece, a zrak se osjetio na svježju krv koja je natapala Potočare. Mi smo srećom spavali.

Drugu noć smo noćili kod mosta za skretanje za sadašnju Spomen sobu. Nesvjesni šta se dešava i gdje se nalazimo, ja i braco smo opet spavali. Hvala Bogu, jer ko zna šta bi nam se dogodilo da nismo? Mama je ostala budna do zore. Svjedok je najbolnije noći. Svjedok je GENOCIDA! Potočarsku poljanu te stravične julske noći ispunjavali su jezivi krikovi silovanih žena, majki kojima uzimaju rođenu i nerođenu djecu, izgubljeni i tužni pogledi prestravljenih ljudi...

Priča nam je da je toliko drhtala da je imala osjećaj da se zamlja pod njom trese. Od straha je nekoliko puta pokušavala da pobejgne, a onda bi se okrenula, pogledala nas i vratila se. Molila je Boga da ogluhne, jer više nije mogla da izdrži slušajući jauke nevinih ljudi od kojih se krv ledila. Bog je olakšao, svanulo je nakon noći duge kao godina. Odmah nas je probudila da krenemo prema autobusima. Govorila je: "Ubit ću i sebe i djecu ali OVDJE više neću ni minute ostati!"

Mama je kao nikada do tad nezaustavljiva i snažna krenula kroz masu prema autobusima. Pri ulazu u autobus zaustavio je vojnik! Pitao je gdje vodi bracu? Sledila se!!! Dok je ona svojim zabrinutim pogledom neprestalno gledala u bracu i čvrsto ga stezala uz sebe, vojnik se okrenuo na drugu stranu, a mi smo kradom ušli u autobus. Zatim za nama drugi prestravljeni ljudi. Autobus je odmah krenuo prema Kladnju. Muškarce i dječake su odvajali na drugu stranu govoreći da će po njih navodno doći drugi autobus. Nažalost, po njih je došla NASILNA SMRT. Put do slobode bio je beskrajno dug. Mama je svo vrijeme bracu trpala bukvalno pod noge, da ga ne vide, jer mnogo mlađe od njega su ostavljali, a njemu je bila 12-ta godina.

Stigli smo u Tišću i pješke krenuli prema Kladnju. Masa ljudi gonjena strahom je hrlila prema slobodi. U jednom trenutku braco je rekao - Mama sada su naši. A ona mu je opet gurnula glavu prema asfaltu, da ga ušutka. Nedugo zatim on je opet rekao "ovo su naši", prepoznao sam ih po uniformama. Stigli smo pred tunel, a mama je prepoznala babine saborce. Izgubila je svijest. Tek tad je shvatila da nas je SPASILA iz sigurne SMRTI. Počeli smo vrištati vukući bespomoćno mamino tijelo i dozivati u pomoć! Neko nam je prišao, pomogao da je rashladimo, i ona se osvjestila. Nastavili smo put čvrsto je držeći za ruke kao da će otići! Ubrzo smo stigli u Kladanj, zatim su nas odvezli na aerodrom Dubrave.

Mama je bila vidno loše, psihički i fizički. Smršala je 8 kilograma za dva dana. Noge su joj bile krvave. Po glavi, stopalima, nogama, rukama, svugdje je imala rane, uboje. Te strašne julske noći je doživjela šok. Od straha je nesvjesno samu sebe udarala, čupala kosu! Jedva se oporavila. Stalno ju je odvozila hitna. Tek nakon sedam dana je bila malo bolje. Dobili smo i sobu za smještaj.

Bio je jedanaesti dan od pada Srebrenice, o ocu nismo ništa znali. Krenula sam s mamom po ručak, braco je ostao u sobi. Na kraju puta koji se spuštao u dolinu ugledala sam tri muškarca. Bosi, zavrnutih nogavica maskirnih hlača, pocjepanih majca... Babo? Da, bio je ON. Ukopale smo se. S njim su bili rođak i saborac. Nakon nekoliko sekundi našla sam se u njegovom zagrljaju. Krik oca i djeteta odjeknuo je

dolinom! Moj heroj, moj babo, naizgled snažan, gromada, je kleknuo i plakao poput djeteta. Čini mi se da sam tek tad bila svjesna šta je moglo biti! Ne puštajući mi ruku zagrlio je mamu. Otišli smo po brata. Ostali su svjedočili slobodi, sreći i okupljanju GENOCIDOM razorene porodice koja se spasila iz mjesta smrti!

Usljedile su godine borbe u miru. Školovanje, borba za egzistenciju. Bezbroy prepreka, poniženja, i ucjena samo zato što smo iz Srebrenice. Izbjeglice. Ali uspjeli smo pobijediti tragediju koja nas je zadesila. Majka domaćica i otac trgovac od spaljenog ognjišta SU NAM stvorili put uspjeha. Sa minimalnim očevim primanjem smo se školovali, 14 godina živjeli kao podstanari u bezuslovnoj kući, bez kupatila, vode, prozora... Uspjeli su da budemo naporedo s djecom koja su imala SVE, uspjeli su da opet imamo DOM. ONI SU MOJA NAJVEĆA LEKCIJA ŽIVOTA.

Šta da nije bilo RATA? Imala bih temelj za život - DJETINJSTVO. Pamtila bih bezbrižne dječije dane, a ne granate i zlo! Potočari bi bili pšenicom zasijani, a ne bjelim nišanima čija tišina je KRIK što dušu razara. Ali dogodio se! Bio je GENOCID!!! Mi smo ga preživjeli, ali nam je dio duše ostao zarobljen u Potočarima, u podrinjskim brdima i šumama, ostale su bezvremene misli i čežnja za najmilijima.

Naša BOL nema rok trajanja, a Srebrenica i njeni šehidi ŽIVE kroz naše sjećanje. Ostavili su nam u amanet glas tišine iz potočarskog polja prekrivenog bjelinom nišana da zauvijek neumorno govorimo o njihovoj žrtvi i postojanju! DA GOVORIMO JER ONI NE MOGU!

Njihove majke - HEROINE - Majke Srebrenice su svima nama NAJVEĆA LEKCIJA ŽIVOTA. S njihovim majčinstvom je otišlo sve, ali ne i neizmjerljiva dvodecenijska želja za pravdu. One nemaju velikih očekivanja, žive tiho, nemjerljivo snažne, hrabre i strpljive. Našle su smisao u BOLU.

Srebrenica će zauvijek biti grijeh čovječanstva i dokaz koliko ZLO može biti VELIKO. Može i veće ako ga zaboravimo, jer bez znanja o prošlosti MI nemamo mjesta u budućnosti! Zadivljujuća i neprevaziđena SNAGA srebrenih ljudi je NADJAČALA zlo dobrotom, mržnju ljubavlju i zaborav sjećanjem!

OVO SVJEDOČENJE JE MOJ DUG ZA ONE KOJI su ostali na vječnoj straži u potočarskom hramu kao putokaz, kao opomena, kao bolno podsjećanje na GENOCID koji se DO KRAJA SVIJETA ne smije zaboraviti. JER Imamo najmanje 8372 razloga za SJEĆANJE...

Ja sam svjedok GENOCIDA, PREŽIVJELA SAM SAMO DA BIH GOVORILA...

Hvala Vam na prilici da budem dio historijskog sjećanja na GENOCID u Srebrenici.

Moram reći, jer izgorjet ću ako ne kažem! Moram reći jer ću se ugušiti od boli. Moram reći, moram zbog svih srca koja prestadoše kucati da bih živjela. Moram reći zbog svih majki. I zato pišem. Jer sve nezapisano kao da se nije ni dogodilo! A dogodilo se. Dogodio se GENOCID!!! Preživjela sam samo da bih govorila!

Srebrenica i njeni šehidi žive kroz naše sjećanje. Ostavili su nam u amanet glas tišine iz potočarskog polja prekrivenog bjelinom nišana da zauvijek neumorno govorimo o

---

njihovoj žrtvi i postojanju!

Moja knjiga je moje djetinjstvo, moje djetinjstvo je moja rana. Moja knjiga je kazna za zlo! Moja knjiga je nastala iz užasa viđenog očima djeteta. Moja bol je s bijelim papirom stvarala historijsko sjedočanstvo o krvavom zlu! Pisanjem sam pronašla mir za dušu, lijek za srce, kaznu za zlo! Hartija i pero su odraz snage moje duše i uma da se suprotstavim zaboravu.